

Warszawa, dnia 17 grudnia 2001r.

Opinia prawna
dotycząca zgodności art. 21 i 44, ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1986 r.
Prawo o aktach stanu cywilnego z art. 51 ust. 2 i 4 Konstytucji
Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (sygn. akt SK.40/01)

Niniejsza opinia prawna dotyczy skargi konstytucyjnej (o sygnaturze akt SK 40/01) Pana K. T., reprezentowanego przez Panią H. K.-R. Wnioskodawca zarzuca - w skardze konstytucyjnej z dnia 11 lipca 2001r. - postanowieniom Sądu Rejonowego w Rudzie Śląskiej z dnia 06 lipca 1998r., Sądu Wojewódzkiego z dnia 23 października 1998 r. i Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2001 r. oraz art. 21 ustawy z dnia 29 września 1986r. Prawo o aktach stanu cywilnego – dalej jako „ustawa”, Dz. U. nr 36, poz. 180 z późniejszymi zmianami (choć w piśmie sporządzonym przez pełnomocnika znalazła się błędna data wydania tej ustawy, należy przyjąć iż dotyczy ono właśnie ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego) niezgodność z art. 51, ust. 2 i 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. Ponadto w piśmie z 06 września 2001 r. wnioskodawca podniósł także zarzut niezgodności ze powołanymi wyżej przepisami Konstytucji art. 44, ust. 3 ustawy.

Zgodnie z art. 79, ust. 1 Konstytucji: *Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.* Uprawnienie to obejmuje jedynie możliwość wnoszenia o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisów powszechnie obowiązujących, a nie konkretnych rozstrzygnięć indywidualnych. W związku z tym niniejsza opinia nie obejmuje analizy postawionego w skardze zarzutu niekonstytucyjności orzeczeń sądowych.

Wnioskodawca zarzuca niezgodność art. 21 ustawy z art. 51, ust. 2 i 4 Konstytucji. Artykuł 21 ustawy stanowi iż:

1. Jeżeli po sporządzeniu aktu stanu cywilnego nastąpią zdarzenia, które mają wpływ na jego treść lub ważność, zmiany z nich wynikające wpisuje się do aktu w formie wzmianki dodatkowej.

2. Podstawę do wpisania wzmianki, o której mowa w ust. 1, stanowią prawomocne orzeczenia sądów, ostateczne decyzje, odpisy z akt stanu cywilnego oraz inne dokumenty mające wpływ na treść lub ważność aktu.

3. Pod treścią aktu stanu cywilnego zamieszcza się przypiski zawierające informacje o innych aktach stanu cywilnego dotyczących tej samej osoby.

Kwestionowany również artykuł 44, ust. 3 stanowi zaś iż:

3. Jeżeli uznanie dziecka następuje po sporządzeniu aktu urodzenia, do aktu takiego wpisuje się wzmiankę dodatkową o uznaniu i zmianie nazwiska dziecka, stosownie do przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Wskazany jako wzorzec normatywny art. 51, ust. 2 i 4 Konstytucji brzmi następująco:

2. Władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym.

4. Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

Stan faktyczny, który był podstawą sporządzenia skargi konstytucyjnej przedstawiał się następująco. Do aktu urodzenia wpisano, na podstawie domniemania prawnego jako ojca, byłego męża matki dziecka ponieważ urodziło się ono przed upływem 300 dni od orzeczenia rozwodu. Domniemanie to zostało następnie obalone, a dziecko uznane przez biologicznego ojca – wnioskodawcę przedmiotowej skargi. Zdarzenia te zostały odnotowane w akcie urodzenia na podstawie art. 44, ust. 3 i 45 ustawy. Wnioskodawca domagał się natomiast unieważnienia aktu urodzenia i wydania nowego, na podstawie art. 30 i 32 ustawy. Ponieważ odmówiono mu tego, po wyczerpaniu drogi sądowej zarzucił art. 21 i 44, ust. 3 niezgodność z powołanymi wyżej przepisami Konstytucji.

Skarga konstytucyjna odnosi zarzuca niektórym przepisom ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego niezgodność z dwiema konstytucyjnymi normami wyrażonymi w kolejnych ustępach art. 51 ustawy zasadniczej.

I.

Niesłuszny wydaje się zarzutu naruszenia, poprzez stosowanie art. 21 i 44, ust. 3 zakazu pozyskiwania, gromadzenia i udostępniania innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym (art. 51, ust. 2 Konstytucji). U podstaw prawnych regulacji kwestii związanych z prowadzeniem akt stanu cywilnego leży intencja zapewnienia maksymalnej pewności prawnej w odniesieniu do stanu cywilnego osób, oraz prawdziwości odnotowanych w aktach zdarzeń. Niewątpliwie zakres danych zawartych w akcie urodzenia (art. 42, ust. 2) – który stanowi przecież przedmiot sporu, ustalony jest ze szczegółowością pozwalającą prawidłowo zidentyfikować konkretne osoby. Informacje wpisywane do tego dokumentu stanowią zaś minimum, dzięki któremu można osiągnąć ten cel. Częścią zasady demokratycznego państwa prawnego jest konieczność zapewnienia pewności prawa. Jeden z elementów pewności prawnej to możliwość zgodnego z prawdą określenia stanu cywilnego konkretnej osoby. W związku z tym nie sposób uznać, iż informacje zbierane w aktach stanu cywilnego przekraczają to co „niezbędne w demokratycznym państwie prawa”. Niezrozumiałe w tym kontekście staje się zarzucanie art. 21 i 44, ust. 3 niezgodność z zakazem wyrażonym w art. 51, ust. 2. Kwestionowane artykuły przewidują bowiem możliwość korygowania niewłaściwych, niezgodnych z prawdą informacji, nie zwiększając w żaden sposób zakresu danych utrwalonych w aktach stanu cywilnego.

II.

Prima facie słusznym wydaje się drugi z podniesionych zarzutów, gdzie zakwestionowano sposób dokonywania korekty aktu urodzenia w przypadku sądowego zaprzeczenia i ustalenia ojcostwa. W takiej bowiem sytuacji pierwotny wpis nie zostaje fizycznie usunięty, a koryguje go jedynie odpowiednia wzmianka. Natomiast zgodnie z art. 51, ust. 4 Konstytucji każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz **usunięcia informacji nieprawdziwych**, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

Należy jednak rozważyć wagę i konstytucyjne umocowanie podstawowych zasad prowadzenia akt stanu cywilnego czyli trwałości oraz zupełności. Akta stanu cywilnego z chwilą ich sporządzenia stają się aktami urzędowymi o charakterze trwałym. Zasada trwałości i zupełności tych dokumentów ma uzasadnienie merytoryczne. W przypadku wzruszenia prawomocnego orzeczenia dotyczącego na przykład zaprzeczenia ojcostwa, w aktach stanu cywilnego utrwalone są bowiem informacje pozwalające na odtworzenie danych zmienionych, podważonym orzeczeniem. Takie rozwiązanie niewątpliwie przyczynia się do zabezpieczenia zachowania zasady pewności prawa, stanowiącej część konstytucyjnie zadeklarowanego państwa praworządnego.

Zastosowane domniemania prawnego dotyczącego ustalenia ojcostwa powoduje, iż w konkretnej sytuacji wpis może naruszać prawdę materialną (obiektywną) jednak w przytłaczającej liczbie przypadków, dzięki takiemu domniemaniu lepiej chronione są prawa dziecka, choćby poprzez możliwość szybkiego sporządzenia aktu urodzenia- z reguły zgodnego z rzeczywistością. Odstępstwo od uwidaczniania w akcie urodzenia jedynie zdarzeń faktycznie mających miejsce, na rzecz prawdy formalnej przez zastosowanie domniemania należy ocenić pozytywnie. Niewykonalne byłoby bowiem w praktyce rozważanie przed sądem, w każdej konkretnej sytuacji kwestii ojcostwa.

Aby ocenić zgodność z konstytucyjnym prawem do żądania usunięcia nieprawdziwych informacji mechanizmów odnotowywanie obaleń domniemań prawych w aktach stanu cywilnego należy zważyć konsekwencje pozostawienia informacji, których prawdziwość została z czasem podważona z zasadą pewności statusu cywilnego, którą chronią przepisy ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego. Wydaje się, że w tym przypadku mimo, iż pozostawienie pierwotnej informacji może narażać zarówno dziecko jak i jej biologicznego ojca na dyskomfort psychiczny za jej pozostawieniem przemawiać winna konieczność zapewnienia możliwości prześledzenia kolejnych zmian statusu prawnego konkretnej osoby. Należy także podkreślić, iż w odpisach z aktu urodzenia widnieją tylko aktualne informacje, nawet jeśli uwidocznione są one w akcie urodzenia w formie wzmianki.

Podsumowując, art. 21 i 44, ust. 3 ustawy nie są sprzeczne z postanowieniami Konstytucji RP. Wnioskodawca nie wykazał takiej sprzeczności, a w całokształcie regulacji prawnych dotyczących aktów stanu cywilnego również trudno dopatrzeć się naruszenia konstytucyjnych zasad.

Sporządził: Jan Morwiński